

Отже, театр опинився в центрі культурних перетворень, пов'язаних з переосмисленням ролі глядача в виставі. Зміни торкнулися не тільки художнього процесу, а й вплинули на внутрішній простір. Сучасний театр імпровізації являє собою простір безперервного пошуку та експерименту.

Театр пропонує власний метод пізнання навколишнього середовища і, відповідно, власний набір художніх засобів. Головні завдання театру імпровізації – надати формі змісту, заповнити свідомість глядача новими емоціями, здивувати та змусити співпереживати, розповівши йому живу історію. Ефект залучення глядача у театральну дію, що в найбільшій мірі повинен відчуватися в такому просторі, може бути забезпечений за рахунок найбільшого зближення глядача зі сценою. Межею розвитку ідеї включення глядачів в театральну дію можливо вважати сцену-арену.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Агафонова А.Ю. Пластические искусства в интерьере театра (отечественный опыт последней трети XX – начала XXI вв.): автореф. дис... кандидат искусствоведения: 17.00.04 / Агафонова Анастасия Юрьевна; Московская художественно-промышленная академия имени С.Г. Строганова. Москва, 2012. – 257 с.
2. Маленьких А.Н. Современный театр как отражение перехода к новому типу культуры / А.Н. Маленьких // Вестник Пермского государственного гуманитарно-педагогического университета. – 2013. – №3. Гуманитарные и общественные науки. – С. 63-72.
3. Орлова Е.В. Сущностные характеристики театрального пространства и пространства театра / Е.В. Орлова // Аналитика культурологи. – 2010. – №18. – С. 1-12.
4. Орлова Е.В. Феномен театрального пространства: культурфилософский анализ / Е.В. Орлова // Известия Саратовского университета. Новая серия. Серия Философия. Психология. Педагогика. – 2009. – № 3. – Т. 9. – С. 36-41.

Науковий керівник: кандидат технічних наук, доцент Сафронова О.О.

УДК 727.1:747+371.63

*Данило Косенко, Ольга Єгорова
(Київ, Україна)*

КРИТЕРІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРУ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті наведено результати аналізу типової будівлі загальноосвітньої школи в м. Києві, проведеного на основі авторської системи критеріїв оцінки предметно-просторового середовища навчального закладу. Запропоновано рекомендації щодо покращення освітнього простору школи, в першу чергу розробка цілісної дизайн-концепції інтер'єру та облаштування закладу, забезпечення більших можливостей для різноманітних видів діяльності.

Ключові слова: *дизайн інтер'єру, навчальний заклад, школа, освітнє середовище, освітній простір.*

Typical school building in Kyiv, Ukraine, have been observed and investigated using developed by authors assessment system for learning spaces. Key weaknesses of the learning space were found. Proposals for improvement the space by design means are carried out, such as development of holistic design concept, providing more possibilities for different kinds of activities.

Keywords: *interior design, educational institution, school, educational environment, learning spaces.*

Сьогодні тематика формування та модернізації освітнього простору в Українських школах є актуальною. Стартувала освітня реформа, затверджено концепцію реформування загальної середньої освіти [7], ухвалено відповідний закон [6]. Ця освітня реформа повністю націлена на учня, на максимальне врахування прав, інтересів та здібностей дитини. Для цього мають бути створені відповідні умови. У концепції «Нова українська школа» [7] окремим розділом розглядається формування освітнього середовища, яке б повністю відповідало вимогам реформи та передбачало нові підходи до організації предметно-просторового середовища (освітнього простору) школи.

У європейських країнах, США, Австралії тощо в архітектурі та дизайні навчальних закладів постійно розробляються, апробуються та впроваджуються нові концепції освітнього простору. Натомість в Україні значна кількість шкіл досі знаходиться в будівлях, зведених ще за радянських часів, а проектування та будівництво нових навчальних закладів відбувається на засадах, що вважались неперспективними ще у 1970-ті роки [8]. Виявлення можливостей адаптації таких будівель до вимог сучасності є актуальним завданням. Важливо визначити, яким саме чином це є можливим без докорінної реконструкції будівель, засобами інтер'єрного дизайну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування освітнього простору широко досліджується у світовій науці. Можна навести лише кілька прикладів робіт, спрямованих на виявлення критеріїв оцінки освітнього простору. В роботі В. Ясвіна [9] сформовано методіку комплексного аналізу освітнього середовища, наведено конкретні методичні рекомендації з експертизи та проектування навчального середовища. У питаннях оцінки та моделювання предметно-просторового середовища школи В. Ясвін розвиває та доповнює положення роботи В. Давидова та Л. Переверзева [4], формулюючи такі принципи організації простору школи, як гетерогенність і складність, зв'язність, гнучкість та керованість, символічність, персоналізація та автентичність. У роботі Р. Barrett et al. [1] наведено результати цілісного багаторівневого аналізу впливу освітнього простору на успішність навчання школярів. Основними принципами шкільного дизайну, що становлять основу системи критеріїв цього дослідження, є натуральність (природність), індивідуалізація та належний рівень стимуляції. В межах кожного з критеріїв розглядаються окремі чинники. У методичних вказівках, розроблених американськими фахівцями Н. Sanoff, С. Pasalar та М. Hashas [2], наводяться такі критерії якості шкільної будівлі, як контекст, екстер'єр, взаємодія з оточенням, доступність, соціальний простір та комфорт. Таким чином, різні дослідники визначають різні критерії оцінки та різні чинники формування освітнього простору, що, втім, не суперечать одні одним, а взаємно доповнюють загальну картину.

Мета дослідження: визначити основні критерії формування простору загальноосвітніх навчальних закладів для аналізу предметно-просторового середовища наявних будівель. На основі цих критеріїв проаналізувати освітній простір типової школи, сформулювати рекомендації щодо покращення освітнього простору школи засобами дизайну інтер'єру.

Виклад основного матеріалу. На основі узагальнення матеріалу літературних джерел [1, 2, 3, 4, 5, 7, 9] авторами запропоновано систему критеріїв формування предметно-просторового середовища (ППС) загальноосвітнього навчального закладу (рис.1).

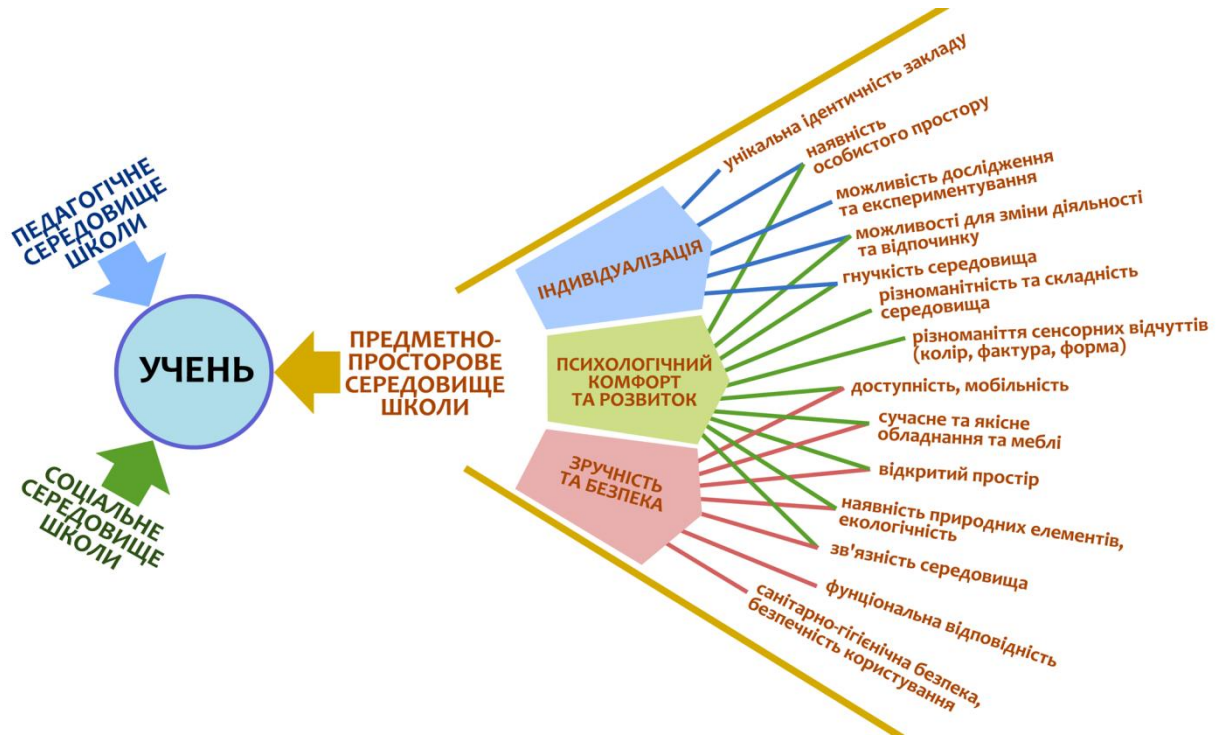

Рис. 1. Система критеріїв для аналізу предметно-просторового середовища навчального закладу

Предметно-просторове середовище навчального закладу розглядається тут як одна із складових освітнього середовища в цілому [9]. Пропонується аналізувати та оцінювати ППС школи за трьома основними критеріями: зручність та безпека, психологічний комфорт та розвиток, індивідуалізація.

Для кожного з критеріїв визначено чинники, що впливають на формування відповідних якостей середовища. Безпека та зручність користування, функціональна відповідність елементів ППС оцінюються за відповідними нормами та правилами проектування та експлуатації освітнього простору з урахуванням форм та методів педагогічної діяльності закладу. Зв'язність ППС визначається як з погляду об'ємно-планувальної структури, так і з точки зору єдності художньо-стильового рішення середовища, можливості сприйняття усього комплексу як єдиного цілого. Екологічність передбачає наявність в інтер'єрі природних елементів, зв'язок з природним оточенням, екологічність технічних рішень та матеріалів при оздобленні інтер'єру та для виготовлення меблів. Відкритий простір розглядається тут як елемент планувальної структури, що забезпечує функціональний комфорт та психологічну привабливість інтер'єру. Доступність та мобільність – це можливість безперешкодного пересування освітнім закладом, включаючи також забезпечення учнів сучасним обладнанням та комунікаціями, використання принципів універсального дизайну чи розумного пристосування для потреб учасників освітнього процесу. Різноманіття сенсорних відчуттів передбачає цілісне багатопланове вирішення інтер'єру та меблів з погляду кольору, фактури та форми, що забезпечує учням оптимальну сенсорну стимуляцію. Можливість для зміни діяльності та відпочинку передбачає наявність у приміщенні та на території навчального закладу спеціально облаштованих місць для різних видів діяльності: роботи та відпочинку. Під наявністю особистого простору розуміється можливість для учня зберігати особисті речі, самостійно організовувати повсякденні справи, роботу або процес навчання. Унікальна ідентичність закладу – це особливість художнього образу ППС, що дозволяє учням асоціювати себе зі школою, відчувати гордість від навчання саме у цій школі.

З метою уточнення системи критеріїв, з'ясування можливості за допомогою цієї системи виявляти переваги та недоліки того чи іншого інтер'єрного рішення, надавати рекомендації щодо вдосконалення середовища навчального закладу було здійснено комплексний аналіз предметно-просторового середовища середньої загальноосвітньої школи в м. Києві (рис. 3), що досі зберігає основні риси типових шкільних будівель радянського періоду. Цю будівлю було досліджено шляхом спостереження, співбесід з учнями та вчителями, фотофіксації та часткових обмірів.

Рис. 2. Середня загальноосвітня школа в м. Києві

Будівля школи в цілому відповідає санітарно-гігієнічним нормам та правилам безпеки користування. Проте середовищу школи не притаманна зв'язність, будівля розбита на окремі секції, кожен з навчальних поверхів по суті існує окремо один від одного. Учні під час пересування школою постійно мусять долати довгі вузькі переходи, коридори, сходи тощо. Відкритий простір у будівлі фактично відсутній, крім великого вестибюлю на першому поверсі, що знаходиться досить далеко від навчальних приміщень. Окремі природні елементи у школі наявні (дерево та природний камінь в оздобленні інтер'єра, вазони з квітами тощо), проте їх використання не справляє враження цілісного продуманого рішення. Зв'язок інтер'єру з природним оточенням слабкий. Попри наявність добре озеленої ділянки, учні майже не можуть користуватися нею під час перерв, бо шлях від класу до виходу з будівлі, а потім до озеленої території, є надто довгим. Щодо психологічного комфорту, середовище закладу є переважно одноманітним, монотонним, «сірим». Класи та кабінети здебільшого обладнані сучасними типовими меблями, також досить одноманітно. Окремі елементи гнучкого простору наявні в облаштуванні рекреаційних приміщень (ігрова зона для молодшої школи, столи для настільного тенісу тощо), але в цілому рекреаційні приміщення необладнані, не створюють достатнього функціонального та візуального комфорту для учнів під час перерв. У приміщенні вочевидь не вистачає місць для сидіння та відпочинку, немає засобів для зберігання особистих речей учнів, тобто учні не мають особистого простору, не отримують належного психологічного розвантаження під час навчального процесу. В цілому простір школи містить небагато ознак індивідуалізованості, не дає учням достатньо можливостей для дослідження, експериментування, творчої інтерпретації тощо.

Можна зробити висновки, що ключовими недоліками предметно-просторового середовища цієї школи (втім, як і багатьох шкіл, що було побудовано в Україні протягом радянського часу) є неіндивідуалізованість, одноманітність, недостатня функціональна та психологічна комфортність навчальних, рекреаційних просторів та комунікацій. Ці недоліки частково можливо виправити засобами дизайну інтер'єру та меблів, проте загальна некомфортна структура будівлі може бути змінена лише шляхом повної реконструкції.

Загальні рекомендації, які варто враховувати при дизайн-проектуванні освітнього простору школи, що розглядалась:

– Покращити зв'язність освітнього простору за рахунок єдиної дизайн-концепції. Кожне приміщення школи може бути наділене особливими рисами, проте весь інтер'єр закладу має об'єднувати спільне дизайн-рішення.

– Екологічність слід розглядати як елемент цілісної концепції: системне використання природних матеріалів, внутрішнє озеленення, вільний доступ до пришкольної озеленої ділянки та відповідне обладнання цієї ділянки для різних видів відпочинку.

– Єдина дизайн-концепція буде також вираженням індивідуальності школи, що відрізнятиме її серед інших закладів, а у дитини будуть формуватися позитивні відчуття, гордість від відвідування саме цієї школи.

Також можна визначити деякі рекомендації окремо для навчальних класів та рекреаційних приміщень.

Для навчального класу:

– запровадження гнучкого навчального простору, полегшення пристосовування до різних форм організації навчального процесу;

– оснащення класів сучасними мобільними меблями різних типів для забезпечення різних видів навчальної діяльності;

Для рекреацій:

– ефективне використання простору рекреацій як для різних видів відпочинку, так і у під навчальному процесі;

– створення особистого простору для кожного учня, власне місце школяра для зберігання особистого майна, можливість усамітненого відпочинку тощо;

– можливість зміни діяльності під час перерви завдяки різноманітно облаштованим функціональним зонам;

– надання можливості вільного спілкування учнів, вчителів, батьків через створення достатньої кількості зручних місць для сидіння та відпочинку.

Висновки. Проведене дослідження свідчить, що обраний метод та система чинників дозволяють формалізувати підхід до формування основних критеріїв якості предметно-просторового середовища школи. Аналіз за обраними критеріями та системою чинників не лише дозволяє намітити конкретні шляхи покращення якості предметно-просторового середовища школи засобами дизайну. Основою покращення освітнього простору типової школи має стати цілісна дизайн-концепція. В подальшому на основі такого аналізу та рекомендацій є можливою розробка конкретних проектних пропозицій.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Barrett P., Davies F., Zhang Y., Barrett L. The impact of classroom design on pupils' learning: Final results of a holistic, multi-level analysis // *Building Environment*, 2015, vol. 89. – P. 118–133.

2. Sanoff H., Pasalar C., Hashas M. *School Building Assessment Methods*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ncef.org/pubs/sanoffassess.pdf>.

3. Будинки та споруди навчальних закладів: ДБН В.2.2-3-97 [Чинний від 01.01.1998]. – К. : Держкоммістобудування України, 1997. – (Державні будівельні норми України).

4. Давыдов В. В., Переверзев Л. Б. К исследованию предметной среды для детей // *Техническая эстетика*. – 1976. – № 3–4. – С. 4–6.

5. Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу: ДСанПіН 5.5.2.008-01 [Чинний від 14.08.2001] К. : МОЗ України, 2001. – (Державні санітарні правила і норми України).

6. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

7. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України. Ухвалено рішенням Колегії МОН 27.10.2016. – К. : МОН, 2016 – 40 с. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/Новини/2016/12/05/konczepczya.pdf>.

8. Степанов В. И., Дворкина Е. Б. Новые типы средних образовательных школ с гибкой планировочной структурой – М. : Стройиздат, 1977. – 235с. : ил.

9. Ясвин В. А. Школа как образовательная среда. Моделирование и проектирование образовательной среды. – М. : Сентябрь, 2000. – 127 с.